

שיגנובו פוסקו ואוקמוטו קוזו. עד היום, הטבח מותיר כתם עמוק של בושה ביפן | צילום: AFP / AFP FILES

עונש המוות שלא היה

הפיגוע בלוד גבה את חייהם של 24 בני אדם ושינה לעד את עולם התעופה. 50 שנה אחרי, המחבל המורשע חי בלבנון, ומנהיגת הקבוצה צפויה להשתחרר בסוף השבוע **רותם קובנה, טוקיו**

●●● לפני 50 שנה בדיוק עבר ענף התעופה העולמי מית טלטלה עזה. זה לא קרה עקב משבר נפט, מגיפה או התרסקות מטוס, אלא בשל טבח שהתרחש במלחמת העופה לוד (כיום נתב"ג). ההשלכות הציבוריות של האירוע היו הבדלקות הביטחוניות המחמירות של אנו נדרשים עד היום טרם כל טיסה. ברמה האישית גם כן, הדי האירוע לא שכח. אחד ממבצעי הטבח מוצא כיום מקלט בבירות, ומנהיגת קבוצת הטרור משתחררת בימים אלה ממאסר ממושך. משפחות 24 הקורבנות עדיין מבכות את יקיריהן, וחלקן ממשיכות להיאבק על קבלת פייצוים מקוריאנה הצפונית, שאימנה את המחבלים. סיפור הטבח החל הרחק מהמזרח התיכון, וללא כל קשר עם האזור. עם תום מלחמת העולם השנייה התפשטה ביפן התנגדות אורחית לתמיכתה של המדינה בכוחות "אימפריאליסטיים", וארה"ב בראשם. אישורו חוזה ההגנה עם ארה"ב ב-1960 הוביל לגל מחאות ענק, שלא נפסק כל אותו עשור. החשש ממלחמה עולמית נוספת, ההתנגדות

למלחמת וייטנאם ומחאת הסטודנטים הובילו באופן אירוני דווקא להופעתן של קבוצות אלימות בקמפוסים. המפורסמת והקיצונית שבהן היתה סיעת הצבא האדום (סקיגון-הא), שנוסדה ב-1969 על ידי חברי הליגה הקומוניסטית, שנהו אחר רעיונות של מהפכה עולמית. הפעולה המשמעותית הראשונה של הקבוצה היתה חטיפת מטוס יפני לקוריאה הצפונית ב-1970, ובעקבותיה פתחה המשטרה היפנית במרדף חסרת-קדים ועצרה חשודים רבים מקרב הקבוצה. ביולי 1971 הקימה השוודים את הצבא האדום המאוחד (רגנו סקיגון), אולם עד מהרה נקלעו לאמבקי כוח פנימיים שהסתיימו ברצח של 14 מהם. שיגנובו פוסקו היתה אחת החברות המרכזיות בסיעת הצבא האדום. היא נולדה בטוקיו חודש אחר סיום המלחמה למשפחה של מורה לילדי עניים שהפך לקצין צבא. במהלך לימודיה באוניברסיטה היא נטלה חלק במחאה נגד שכר הלימוד, ובהדרגה נחשפה לרעיונות הליגה

באימונים. כשיחה ביניהם, טרם הפעולה, הם הביעו את נכונותם להקריב את חייהם, והחליטו למות בפיצוץ רימון – כך ישיחיתו את פניהם כדי למנוע זיהוי שיבייש את משפחתם. חברי החוליה יצאו לפרנקפורט ומשם לרומא, שם רכשו כרטיסי טיסה בחברת אייר פראנס לטרקיו עם נחיתת ביניים בתל אביב. כאשר הם נחתו בשעה עשר בלילה בשדה התעופה בלוד הם לא עזרו כל חשה. הם צעדו בנחת למסוע המזוודות, וכאשר זיהו אותן שלפו מתוכן תתי-מקלע ורימון גיים ופתחו במסע ירי באולם הנוסעים. בתוך שתי דקות בלבד הם רצחו 24 איש ופצעו כ-70 נוספים. ניכר היה שהם לא ערכו כל הבחנה בין הנוסעים, וכך 16 מהנרצחים היו חברי קבוצת צליינים מפוארטו ריקו שעמדו בקרבתם. המפורסם שבין הקורבנות היה ישראלי: הכימאי פרופ' אהרון קציר, נשיא האקדמיה הלאומית הישראלית למדעים וחתן פרס ישראל, שאחיו הצעיר, אפרים, נבחר לנשיא המדינה שנה לאחר מכן.

עם סיום התחמושת שבידיהם, אחד המחבלים היפנים נורה, השני הספיק להתאבד, ואילו השלישי, אוקמוטו קוזו, נפצע ונלכד במנוסתו מחוץ לאולם הנוסעים. אוקמוטו בן 24, בן הזקונים במשפחה של מנהל בית ספר, יהפוך עתה לגיבור בעל כורחו בדרמה משפטית. הוא הועמד לדין בבית משפט צבאי שלכאורה איפשר לגורו עליו גור דין מוות. כחודש וחצי לאחר הטבח ולקראת סיום המשפט המהיר, נדרשה הממשלה לדון בסוגיה אם לשנות את החלטתה העקרונית מ-1967 שאין לדרוש עונש מוות בבית דין מסוג זה. בדיון הסוער תמך שמעון פרס כשינוי החלטה במקרה זה ("זה מתקרב ממש למקרה של ג'נוסייד"), אולם בשל התנגדות מרבית השרים, נקבע שהחלטה תישאר על כנה. אף על פי כן, האפשרות לגור דין מוות לא הסתיימה בדיון בירושלים, וגרמה לתקוות דווקא בצד היפני.

אביו של אוקמוטו היה הראשון שקיבל את החלטתו למעשה. שנתיים טרם הטבח ולאחר שאחד מבניו השתתף בחטיפת המטוס לקוריאה, הוא הפגין אחריות ציבורית שאופיינית לבעלי תפקידים במעמדן, והתפטר מיידית ממשרתו. הפעם הוא ניצב בפני מבוכה קיצונית אף יותר, שכן החרפה המשפחתית לא התמקדה רק בבנו הצעיר, אלא נעה מהלאומי לכינלאומי וביישה את האומה היפנית כולה, לכן הוא עשה את הבלתי-אימנן ודרש שבנו יוצא להורג. הוא פנה במכתב אישי לראש הממשלה גולדה מאיר, ולצד התנגדותו העמוקה כתב: "אני מבקש בכל לב כי בני יוצא להורג לאחר שיוטל עליו העונש המרבי, וזאת בהקדם האפשרי, בתום החקירה". גם אוקמוטו עצמו דרש לקבל אחריות מלאה למעשיו. הוא שיתף פעולה עם חוקריו באופן מופתי, והודה באשמה מתוך תקווה שיוצא להורג ובהקדם. ניכר שהוא חש מה שהפסיכיאטר האמריקאי רוברט ליפטון כינה "אשמת השורד", למרות שהיו בהנהגותו היבטים "פנימיים ברורים שלא בהכרח התקשרו עם השמאל החדש. מקס קריצמן, עורך הדין מטעם התביעה, שהגן בתקופת המנדט על חברי אצ"ל רבים, התקשה להתמודד עם הגישה של מרשו. בניסיון לסייע לאוקמוטו למרות התנגדותו, הוא פנה לפסיכיאטר, שקבע שהוא שפוי.

לקראת סיום המשפט, קריצמן מצא שגילו של מר-שו אינו מופיע ברישומים וטען שאין אפשרות להוציא להורג קטין, אולם אוקמוטו נעמד מיד ואמר את גילו המדויק. בנאום הסיכום שלו, זמן קצר טרם הורשע, סיפר המחבל היפני שבילדותו נאמר לו "שהמתים הופכים לכוכבים... אנחנו, שלושת חיילי הצבא האדום, רצינו להפוך לאוריון עם מותנו. זה מרגיש את לבי שגם כל האנשים שהרגנו יהפכו לכוכבים באותם שמים. ככל שהמהפכה תתפשט, יוכל מספר הכוכבים עוד ועוד!" האופן שבו ממשלת יפן התייחסה לאירוע היה דרמטי לא פחות. למרות ששלישיית המחבלים היתה מבוקשת בארצה והקשרים עם ישראל באותה עת היו צוננים למדי, הממשלה מיהרה גם כן לקחה אחריות. נציגיה שהגיעו לישראל הביעו התנגדות עמוקה ומאוחר יותר דאגו לשלם לנפגעים פיצויים בסך יותר ממיליון דולר. זיכרון האירוע לא אבד גם 13 שנים מאוחר יותר, שעה שבטוקיו הוכרז על ייסוד פרס יפן היוקרתי. הווכח הראשון היה פרופ' אפרים קציר. גם יובל שנים לאחר הטבח, נותר האירוע ככתם עמוק של בושה בציבוריות היפנית. במדינה ששמה דגש על פציפיות, או לפחות על הימנעות

קלטתרון עדכני משוער של מבוקשי הארגון. אוקמוטו למטה, מימין

עות ממעורבות במאבקים מזויינים, ומתאפיינת בהרמוניה פנימית, מיעוט בפשע ושליטה פנימית, קבוצות טרור נתפסות כמקור לחוסר שליטה. עיתונאים ופוליטיקאים שנדרשים לנושא, גם בימים אלה, מסמיקים ומדברים כמעט בלחש, וניכר שיעשו הכל לצמצם את החשיפה לזכרון הלא-נוח של התפרצות זמנית של אלימות מבית, וגרוע מזה, של ייצוא של אלימות יפנית מחוץ לגבולות המדינה. בד בבד, ממשיכות הרשויות היפניות לרדוף בעקשנות אחר חברי הקבוצה, שמצאו מקלט מעבר לים והמשיכו לחטוף מטוסים עד 1977. הברודים שלא נתפסו או הוסגרו במהלך השנים נחשבים למבוקשים גם כיום, ותמונותיהם מופיעות על לוחות המודעות ליד כל תחנת משטרה. היעדר המחילה ביחס למקרים של טרור מאפיין את מערכת החוק היפנית, הרודפת במיוחד את אלה שיצאו חוץ התברה והמדינה. כך למשל, חברי קבוצת הכת אום שינג'יקיו, שנטלו חלק ישיר או עקיף בפיוור רעל ברכבת התחתית בטרקיו ב-1995, היו מושא למצוד רחב ממדים. רובם נתפסו וששה מהם הוצאו להורג ב-2018, 23 שנה לאחר האירוע וללא כל מחאה ציבורית.

בכמה מקרים היו למצוד הזה גם הצלחות. הבולט שבהם התרחש בשנת 2000, 28 שנים לאחרי הטבח, שעה ששיגנובו החליטה לשוב לארצה בזהות גנובה. מאז 1974 היא היתה מבוקשת בשל מעורבותה בהתקפה של שגרירות צרפת בהאג וניצאה במנוסה מתמדת. שיגנובו הצליחה לעבור את ביקורת הגבולות ביפן, אך עצרה זמן קצר לאחר מכן והועמדה למשפט. ב-2006 נגור דינה ל-20 שנות מאסר, אולם בשל שהותה במעצר קור-דם לכן, היא צפויה להשתחרר ביום שבת הקרוב. במכתב ששלחה לתומכיה במרץ השנה, היא כתבה שהיא מביעה התנגדות, חשה תודה, ומתכוונת להמשיך להיאבק במחלת הסרטן שבה לקתה במהלך מאסרה.

לאורך השנים, צברה שיגנובו לא מעט מעריצים. מעבר להיבט האידיולוגי, היו רבים שנהו אחר ההכרה הבינלאומית לה זכתה, אחר העובדה שלא נטלה חלק ישיר במעשי אלימות – וגם בשל יופיה. יתרה מזאת, היו שהתרשמו מהצלחתה לשלב בין פעילות טרור ואימהות, שכן עשרה חודשים אחר הטבח בלוד היא הפכה לאם לבת מקדש. עם אב פלסטיני שאת שמו מעולם לא חשפה. הבת, באה ליפן לראשונה בגיל 28 לאחר מעצרה של אמה, זכתה עד מהרה באורחות יפנית, והפכה בשנים לאחר מכן לדמות ציבורית ידועה. כמליצת יושר רהוטה של המאבק הפלסטיני בשלוש שפות (יפנית, ערבית ואנגלית), מיישי כעדות חיה להצלחתה של האם לחנך את בתה למרות כל הקשיים וכנגד כל הסיכויים. שיגנובו עצמה כתבה מספר ספרים על מאבקה וחייה לפני ואחרי מעצרה, והיתה גם לגיבורה של סרטים רבים שחלקם הופקו בידי תומכי הארגון. בה בעת, היתה דמות אחרת בארגון הטרור היפני ששימשה כמוקד של שנאה ציבורית מובהקת. היתה זו נגטה הירוקה, שנולדה גם כן ב-1945 ונלכדה בידי המיטרה כשלושה חודשים טרם הפעולה בלוד. היא הואשמה במעורבות ברצח של 12 מחברי הארגון ובהתעללות ישירה שהובילה למותן של ארבע מהן. בניגוד לשיגנובו, נגטה לא היתה יפה, וגם סבלה מתסמונת גנטית שגרמה, כך נטען, להיותה עקרה. ב-1982 גור עליה בית המשפט עונש מוות, ובמשך 24 שנים היא עברה, ללא הצלחה, את כל הערכאות האפשריות בניסיון לשנות את גור הדין. נגטה סבלה מסרטן ומתה ב-2011 ללא כל ענין ציבורי. גם סיפורו של קוזו אוקמוטו עדיין לא תם. בשנותיו בתא מבודד ב"אגף האיכסים" בכלא רמלה הוא איבד צלם אנשו. בשלב מסוים נהג לעמוד שעות על ארבע וביקש שיגישו לו את ארוחותיו על הרצפה, סירב להתרחץ, וגם ניסה למול את עצמו, לפי אחת הטענות באמצעות קוצץ ציפורניים. מוטו העובר ב-1985 לתא עם אסירים אחרים, וזמן קצר לאחר מכן שוחרר בעסקת ג'יבריל ונשלח ללוב. הוא עבר לסוריה וב-1997 נעצר בלבנון, יחד עם ארבעים עמיתים יפנים, בחשד שיעשה שימוש בדרכון מזויף. לאור פנייתו של ממשלת יפן, האריבעה הוסגרו ונשלחו לטוקיו, ואילו אוקמוטו, שהשליש שלוש שנים בכלא הלבנוני, זכה במקלט מדיני בזכות הפעולה שביצע בלוד. בן 74, הוא חי כיום בבירות, שומר על קשרי אינטרנט עם תומכיו ביפן, ומנהל, כך נטען, "חיים שקטים".